

**ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ****Розвадовський В.І.**

*Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри конституційного, міжнародного
та адміністративного права, кандидат юридичних наук, доцент,
Івано-Франківськ, Україна*

**PROBLEMS OF CONSTITUTIONAL PROCEEDINGS AT THE STAGE OF IMPLEMENTATION OF
DECISIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE****Rozvadovskyi V.**

Educational scientific Law institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian national University, head of the department of constitutional, international and administrative law, candidate of law sciences, associate professor, Ivano-Frankivsk, Ukraine

АНОТАЦІЯ

У даній статті досліджено проблему виконання рішень Конституційного Суду як єдиного органу конституційної юстиції в Україні. На думку автора, основною проблемою щодо виконання рішень Конституційного Суду України є не тільки погіршення авторитету конституційної юстиції, а в цілому авторитету судової влади та органів державної влади, які нехтують своїми обов'язками щодо виконання судових рішень, але понад усе і насамперед-громадяни, які шукали захисту своїх прав у суді, але через певні обставини не отримали його. Тому виникає об'єктивна потреба у запровадженні окремої стадії конституційного провадження щодо виконання рішень Конституційного суду України, де будуть передбачені санкції та відповідальність за невиконання рішень, а також строки, впродовж яких рішення повинно бути виконане.

ABSTRACT

This article explores the problem of implementing the decisions of the Constitutional Court as the only body of constitutional justice in Ukraine. According to the author, the main problem with the implementation of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine is not only the deterioration of the authority of the constitutional justice, but in general the authority of the judiciary and state authorities, which neglect their responsibilities for the execution of court decisions, but above all, citizens, who sought protection of their rights in court but were not granted it in certain circumstances. Therefore, there is an objective need to introduce a separate stage of constitutional proceedings for the enforcement of judgments of the Constitutional Court of Ukraine, which will provide for sanctions and liability for non-enforcement of decisions, as well as the time limits within which decisions must be enforced.

Ключові слова: конституція, конституційна юстиція, конституційна юрисдикція, конституційний суд, суддя конституційного суду, конституційне провадження, учасники конституційного провадження, виконання рішень, виконання рішень конституційного суду.

Keywords: constitution, constitutional justice, constitutional jurisdiction, constitutional court, constitutional court judge, constitutional proceedings, constitutional court participants, enforcement of decisions, enforcement of constitutional court decisions.

Постановка проблеми. Проблематика правосуддя в цілому та конституційної юстиції зокрема завжди відзначалась особливим місцем у системі наявних наукових досліджень. Це пояснюється тим, що, з одного боку, загальна система органів правосуддя забезпечує захист правового статусу особи, а з іншого боку – органи конституційної юстиції виступають гарантами існуючого конституційного ладу, а також забезпечують баланс між гілками влади у процесі здійснення ними своїх державно-владних повноважень. Крім того, Конституційний Суд України як особлива конституційно-правова інституція, також забезпечує і гарантує верховенство Конституції як головного нормативно-правового акта у системі актів законодавства України.

У контексті всього вищенаведеного, логічним завершенням процедур конституційного правосуддя є належне та своєчасне виконання рішень Конституційного Суду України.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематику конституційної юстиції на дефінітивному рівні прямо чи опосередковано висвітлювали у своїх наукових публікаціях Н. Вітрук, Л. Д. Воеводін, А. П. Гаранов, В. В. Копейчиков, В. А. Кучинський, С. Л. Лисенков, В. А. Масленников, О. Марцеляк, В. І. Новоселов та інші науковці.

Питання правового статусу особи в цілому та у системі конституційного провадження їх у тій чи іншій мірі досліджували В. Котюк, С. Лукашева, О. Марцеляк, Н. Матузов, Н. Оніщенко, В. Патюлін, М. Строгович.

Глобальні питання структури та функціонування Конституційного Суду України, проблеми

правового статусу учасників конституційного провадження, а також засади реформування конституційної юстиції в Україні висвітлював у своїх публікаціях В. М. Кампо.

Виділення невирішених частин проблеми.

Проте окремого наукового дослідження потребує проблема виконання рішень Конституційного Суду України, яка становить функціональну основу проблематики діяльності зазначеного суду, а також служить засобом фактичного гарантування правового статусу учасників конституційного провадження.

Мета статті. Враховуючи усе вищенаведене, метою даної наукової статті є виявлення та узагальнення основних проблем виконання рішень Конституційного Суду України, а також обґрунтування основних шляхів їх усунення на матеріально-правовому та процесуальному рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Згідно зі ст. 151 Конституції України, Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені [1 с. 54].

Вони підлягають опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України [2 с. 107] Р. Мартинюк зазначає, що Конституційний Суд України має за мету забезпечити правильне розуміння й водночас застосування Конституції та законів України, бо це є однією з найважливіших ознак правової держави: права органу конституційної юрисдикції у встановлених законом формах здійснювати контроль за відповідністю Конституції України чинному законодавству, а також гарантувати верховенство Конституції України як Основного Закону держави на всій території України [3, с.140].

Однак, на жаль, однією з найважливіших проблем щодо виконання своїх повноважень Конституційним Судом України є проблема виконання його рішень, що наразі є однією із найбільш обговорюваних питань у колі правників, адже ставить під сумнів авторитет КСУ, гарантування найвищої юридичної сили Конституції України та наявність судочинства загалом.

В сучасних умовах реалізації практики правозастосовної діяльності в Україні не рідкісними є випадки прямого та систематичного ігнорування і порушення конституційних прав і свобод громадян із боку органів державної влади і місцевого самоврядування, що зумовлені саме відсутністю детального регулювання порядку реалізації зазначених прав у законах та інструкціях [4, с. 77].

За таких умов важко переоцінити роль Конституційного Суду України в справі захисту прав і свобод громадян як єдиного органу конституційної юрисдикції, що перевіряє конституційність відповідних правових актів та тлумачить Конституцію і закони України. Тому, як зазначає суддя В. Кампо, практика Конституційного Суду України набула ознак інструменту конституційної модернізації, що діє засобами контролю за додержанням верховенства Конституції України, прав і свобод людини і

громадянина, меж повноважень органів влади [5 с.23].

Особливо важливими для подолання конституційного нігілізму є рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції України, адже за допомогою таких рішень Конституційний Суд роз'яснює положення Основного Закону, а також надана органом конституційної юстиції офіційна інтерпретація норм Конституції України вирішує проблему неоднозначного їх застосування судами України, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування [6 с.149].

Роль рішень Конституційного Суду щодо офіційного тлумачення Конституції України важлива також і тому, що клопотання про таке тлумачення - єдина надана законодавцем пересічному громадянину можливість звернення за захистом своїх прав безпосередньо до органу конституційної юстиції.

Однак варто зазначити, що повною мірою відігравати свою важливу роль акти Конституційного Суду України можуть лише за умови їх належної реалізації. Саме тому надзвичайно актуальною є проблема виконання рішень суду, що, на думку судді В. Бринцева, є однією з найважливіших складових конституційного правосуддя [7].

Особливістю рішень єдиного органу конституційної юстиції в Україні є їх структура, яка є обов'язковою до виконання в повному обсязі відповідно до змісту рішення чи висновку, однак варто наголосити, що виконується зазвичай тільки його резолютивна частина, що на думку багатьох науковців є некоректним та недоцільним.

Тоді постає питання, чому ж Конституційний Суд України не слідкує за виконанням та дотриманням своїх рішень?

Інформаційно-правовий центр «Наше право» зацікавився такими питаннями: наскільки існує та підтримується в Конституційному Суді України двосторонній зв'язок із приводу виконання його рішень, дотримання висновків; чи здійснюється хоча б якийсь моніторинг та статистика притягнення до відповідальності за невиконання його рішення чи дотримання висновку?

Ще тоді у своїй відповіді Секретаріат Конституційного Суду України номер 4-12- 16720 від 21.06.2011 року, відповідно до ст. 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» будь-яких письмових підтверджень щодо виконання рішень, додержання висновків Конституційного Суду України цей орган не отримував; відомості щодо наявності практики притягнення до юридичної відповідальності за невиконання рішень Конституційного Суду України в цьому органі відсутні [8].

Проте через достатній проміжок часу ситуація не змінилася. 29 березня 2018 Конституційний Суд України на своєму засіданні затвердив текст щорічної інформаційної доповіді. У такий спосіб Конституційний Суд України звітує вперше. Оскільки підготовка та оприлюднення щорічної інформаційної доповіді за підсумками діяльності та фінансового забезпечення Суду у попередньому році є новелою Закону України «Про Конституційний Суд

України» від 13 липня 2017 року. Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України складалася з п'яти розділів, у яких висвітлюються, зокрема, питання повноважень Суду та його конституційного складу, судової й позасудової діяльності КСУ, організації діяльності Суду та стану її фінансування, статистичних показників за 2017 рік. У доповіді йдеться також про таку законодавчу новелу, як інститут конституційної скарги. За звітний період до Суду надійшло 474 конституційні скарги, проте жодного слова про багатостраждальне виконання рішення Конституційного Суду України не сказано [9].

Таким чином, Конституційний Суд України жодного разу не скористався своїм правом отримати підтвердження про виконання свого рішення чи додержання висновку, складається враження, що Конституційний Суд України не цікавить питання виконання власне прийнятих рішень і в подальшому притягнення до відповідальності осіб, які зневажають правову норму органу конституційної юстиції.

Як зазначають науковці, Конституційному Суду України потрібно розширити повноваження, та регламентувати на державному рівні порядок притягнення до відповідальності осіб, які не бажають виконувати дані рішення КСУ, що забезпечить всіх громадян від порушення їх прав та свобод.

Наприклад, у більшості зарубіжних країн форми відповідальності за невиконання рішень конституційних судів не називаються, проте зазначаються особи, на яких покладається виконання рішень конституційних судів. Так, в Австрії виконання рішень Конституційного Суду щодо майново-правових вимог, які заявляються до Федерації, земель, районів, громад та їх об'єднань (ст. 137 Конституції Австрії), здійснюється звичайними судами. Виконання інших рішень Конституційного Суду Австрії покладається на Федерального Президента. Виконання здійснюється уповноваженими за його вказівкою і на його розсуд органами Федерації чи земель, у тому числі федеральною армією (ч. 2 ст. 146 Конституції Австрії)¹⁰ Проте на національному рівні лише міститься норма, яка зазначає, що невиконання рішень Конституційного суду України тягне за собою відповідальність відповідно до закону (ст. 98 ЗУ «Про Конституційний суд України») [10, с.106].

Сам Конституційний Суд України так тлумачить дане положення у своєму рішенні: рішення Конституційного Суду України незалежно від того, визначено в них порядок і строки їх виконання чи ні, є обов'язковими до виконання на всій території України.

Органи державної влади Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадяни та особи без громадянства повинні утриматися від застосування законів, що були визнані неконституційними.

Визнавши згаданим рішенням від 29 грудня 1999 р. неконституційними положеннями чинного на той час Кримінального кодексу України, які пе-

редбачали смертну кару як вид покарання, Конституційний Суд України захистив невід'ємне право людини на життя. Ефективність таких рішень Суду, образно кажучи, була стовідсотковою. Проте домогтися такої ж ефективності щодо кожного рішення Суду поки що не вдається з причин, які не залежать від Конституційного Суду і перебувають поза межами його повноважень.

Зрозуміло, що потрібне попереднє глибоке та всебічне наукове опрацювання цієї проблеми. Вочевидь, мова може йти про можливість прийняття в Україні Закону про виконання рішень Конституційного Суду України, яким передбачалися б: порядок і строки доопрацювання правового акта в разі визнання окремих його положень неконституційними; подальша доля тих правових актів, що містять норми, які повністю чи частково відтворюють або доповнюють положення іншого правового акта, визнаного неконституційним; унеможливлення застосування правових актів, їх окремих положень, які є аналогічними за своїм змістом з тими, що визнані неконституційними [11].

Висновки. Таким чином, основною проблемою щодо виконання рішень Конституційного Суду України є не тільки погіршення авторитету конституційної юстиції, а в цілому авторитету судової влади та органів державної влади, які нехтують своїми обов'язками щодо виконання судових рішень, але понад усе і насамперед – громадяни, які шукали захисту своїх прав у суді, але через певні обставини не отримали його. Тому виникає об'єктивна потреба у запровадженні окремої стадії конституційного провадження щодо виконання рішень Конституційного суду України, де будуть передбачені санкції та відповідальність за невиконання рішень, а також строки, впродовж яких рішення повинно бути виконане.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами і доп.). – Х.: Одиссей, 2018. 54 с.
2. Бондаренко Н.О. Проблемні питання конституційної юстиції в Україні // Форум права. 2011. № 1. С. 107-113.
3. Мартинюк Р. Взаємодія Конституційного Суду України з Верховною Радою України в контексті принципу поділу влади // Вісник Львівського університету. Серія «Юридичні науки». 2011. Вип. 54. С. 146.
4. Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти // Вісник Конституційного Суду України. 2009. № 5. С. 76-88.
5. Кампо В. Інструмент конституційної модернізації / В. Кампо // Голос України. 2009. № 214 (4714). С.23.
6. Астрова Л М Рішення Конституційного суду в системі права України // Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 2 (27). С. 149-150
7. Бринцев В. Належне виконання рішень Конституційного Суду України як одна з головних складових ефективності конституційного судочинства:
URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/проблеми виконання...>

8. Стасюк Ю. Чому не працює інститут відповідальності за невиконання рішення Конституційного Суду? / URL: <https://gurt.org.ua/news/recent>.

9. Постанова Конституційного Суду України «Про затвердження тексту офіційної інформаційної доповіді Конституційного Суду України» URL: www.ccu.gov.ua/zvit_rsu_za_2017_rik.

10. Конституція Австрії // Конституції государств Европы / Под общ. ред. Л. А. Окунькова. М.: Норма 2001. Т. 1. С. 106.

11. У справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-11>.

ПАРНІСТЬ КОНЦЕПТІВ АГРЕСІЇ І ТОЛЕРАНТНОСТІ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

Смазнова І.С.

доцент кафедри філософії

Національний університет "Одеська юридична академія"

м. Одеса, Україна

THE PAIR CONCEPTS OF AGGRESSION AND TOLERANCE: ANTHROPOLOGICAL ASPECT

Smaznova I.

associate Professor of Philosophy,

National University «Odessa Law Academy»

Odessa, Ukraine

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розкриттю парності концептів агресії і толерантності в антропологічному аспекті. З антропологічних позицій проаналізовано агресію і толерантність як парні юридичні концепти, що обумовлено їх надзвичайною актуальністю, зростанням насильства на всіх рівнях прояву людини і суспільства особливо в останні десятиліття. Було досліджено методологічну ефективність в антропологічному аспекті агресії і толерантності як парних філософсько-правових концептів. Сформульовано й обґрунтовано теоретичні пропозиції щодо впровадження отриманих результатів задля забезпечення захисту людини від незаконного насильства, протиправної агресії і гарантування дотримання принципу толерантності.

ABSTRACT

The article is devoted to revealing the parity of the concepts of aggression and tolerance in the anthropological aspect. From an anthropological standpoint, aggression and tolerance have been analyzed as paired legal concepts, due to their extraordinary relevance, increasing violence at all levels of human and social manifestation, especially in recent decades. Methodological effectiveness in the anthropological aspect of aggression and tolerance as paired philosophical and legal concepts has been investigated. Theoretical proposals on the implementation of the obtained results are formulated and substantiated in order to ensure protection of the person against unlawful violence, unlawful aggression and to guarantee compliance with the principle of tolerance.

Ключові слова: агресія, толерантність, антропологічна ефективність, культура, цивілізація.

Keywords: aggression, tolerance, anthropological effectiveness, culture, civilization.

Постановка проблеми. Відправною посилкою для формування агресії і толерантності виступає людина, яка є суб'єктом прояву цих феноменів. Автономне дослідження агресії і толерантності призводить до зменшення значення дослідження, оскільки ці категорії без свого носія – людини – втрачають сенс і, як результат, – інструментальну придатність, і поведінка людини, позбавлена толерантності, втрачає людяність, позитивну соціальну значущість. Поза всяким сумнівом, що парність концептів агресії і толерантності стосується природи людини, причому агресія – це прояв тваринного початку, а толерантність – результат культури. Звідси ефективність і результативність будь-якого дослідження, якщо застосовувати обидві категорії для аналізу того чи іншого явища, оскільки вони роблять результати такого дослідження багатовимірним, а не плоским.

З антропологічних позицій вибір агресії і толерантності як парних юридичних концептів обумовлений їх надзвичайною актуальністю, зростанням насильства на всіх рівнях прояву людини і суспільства особливо в останні десятиліття. Методологічно важливо в антропологічному аспекті дослідити категорії агресії і толерантності як парні філософсько-правові концепти.

Короткий дискурс у проблеми антропології права слід почати з того, що антропоцентричні теорії соціального розвитку у різних формах його прояву, в тому числі і формах з елементами правового змісту, отримали поширення в епоху Відродження на фоні кризи християнської теократичної картини світу [1, с. 163]. Вивід людини в якості центру картини світу і філософствування, пов'язаний з необхідністю подолання традиційного для доренесансного часу погляду на людину як таку, що має «роль